

Святло Купалава Дому

[illegible]

Важно: - название танца
имеет много версий
так же и название

А ти, сирини, гаведи,
Я ти, сирачина, гаведи,
Я втрой літок гаведи,
Ні мейого тоді не гаведи,
Ні радаски е пелень гаведи,
: свая напеку гаведи,
-й - курчаній магія
-й - курчаній магія

в приложении 93-го майского заявления.

А веру, пройдя
В горы адвигавши
Крылья стили ко
Надо уделить блу

Где вои, где кассути, где
там криче, на крыже -
Где жде удущайшы
Ранцы патны, где жде а,
Мей швед, аким шад
Ам мн толькі к

Радуйся, буди, як армія
Радуйся сонцю над
Землю з веселощами
І нарікає, кидає, на
Що я, що мене зра
На буди плачав

Че будде нават узди
Адно мо вврвечу
Яким а целу ад мо

А я предлагаю: Баче
Великой, богатой и
Грану, никто и
Их Бог азиз - яна,
А их галучь к,
Вашей, что пр
Набаче, даван
И. я сам мо -

Но так и то же
Чай, что бару, из
Что что - не бару
У что а дало - 5.00
7.00

Секрет
Акт
Условия
Акт
Знак
Труж
Знак

11/1/20

...in

Key to the ...

grigee. Luna,

[illegible]

Handwritten text: *Handwritten text, possibly a signature or name, partially obscured by the binding.*

2004-2005
 2006-2007
 2008-2009
 2010-2011
 2012-2013
 2014-2015
 2016-2017
 2018-2019
 2020-2021
 2022-2023
 2024-2025
 2026-2027
 2028-2029
 2030-2031
 2032-2033
 2034-2035
 2036-2037
 2038-2039
 2040-2041
 2042-2043
 2044-2045
 2046-2047
 2048-2049
 2050-2051
 2052-2053
 2054-2055
 2056-2057
 2058-2059
 2060-2061
 2062-2063
 2064-2065
 2066-2067
 2068-2069
 2070-2071
 2072-2073
 2074-2075
 2076-2077
 2078-2079
 2080-2081
 2082-2083
 2084-2085
 2086-2087
 2088-2089
 2090-2091
 2092-2093
 2094-2095
 2096-2097
 2098-2099
 2100-2101
 2102-2103
 2104-2105
 2106-2107
 2108-2109
 2110-2111
 2112-2113
 2114-2115
 2116-2117
 2118-2119
 2120-2121
 2122-2123
 2124-2125
 2126-2127
 2128-2129
 2130-2131
 2132-2133
 2134-2135
 2136-2137
 2138-2139
 2140-2141
 2142-2143
 2144-2145
 2146-2147
 2148-2149
 2150-2151
 2152-2153
 2154-2155
 2156-2157
 2158-2159
 2160-2161
 2162-2163
 2164-2165
 2166-2167
 2168-2169
 2170-2171
 2172-2173
 2174-2175
 2176-2177
 2178-2179
 2180-2181
 2182-2183
 2184-2185
 2186-2187
 2188-2189
 2190-2191
 2192-2193
 2194-2195
 2196-2197
 2198-2199
 2200-2201
 2202-2203
 2204-2205
 2206-2207
 2208-2209
 2210-2211
 2212-2213
 2214-2215
 2216-2217
 2218-2219
 2220-2221
 2222-2223
 2224-2225
 2226-2227
 2228-2229
 2230-2231
 2232-2233
 2234-2235
 2236-2237
 2238-2239
 2240-2241
 2242-2243
 2244-2245
 2246-2247
 2248-2249
 2250-2251
 2252-2253
 2254-2255
 2256-2257
 2258-2259
 2260-2261
 2262-2263
 2264-2265
 2266-2267
 2268-2269
 2270-2271
 2272-2273
 2274-2275
 2276-2277
 2278-2279
 2280-2281
 2282-2283
 2284-2285
 2286-2287
 2288-2289
 2290-2291
 2292-2293
 2294-2295
 2296-2297
 2298-2299
 2300-2301
 2302-2303
 2304-2305
 2306-2307
 2308-2309
 2310-2311
 2312-2313
 2314-2315
 2316-2317
 2318-2319
 2320-2321
 2322-2323
 2324-2325
 2326-2327
 2328-2329
 2330-2331
 2332-2333
 2334-2335
 2336-2337
 2338-2339
 2340-2341
 2342-2343
 2344-2345
 2346-2347
 2348-2349
 2350-2351
 2352-2353
 2354-2355
 2356-2357
 2358-2359
 2360-2361
 2362-2363
 2364-2365
 2366-2367
 2368-2369
 2370-2371
 2372-2373
 2374-2375
 2376-2377
 2378-2379
 2380-2381
 2382-2383
 2384-2385
 2386-2387
 2388-2389
 2390-2391
 2392-2393
 2394-2395
 2396-2397
 2398-2399
 2400-2401
 2402-2403
 2404-2405
 2406-2407
 2408-2409
 2410-2411
 2412-2413
 2414-2415
 2416-2417
 2418-2419
 2420-2421
 2422-2423
 2424-2425
 2426-2427
 2428-2429
 2430-2431
 2432-2433
 2434-2435
 2436-2437
 2438-2439
 2440-2441
 2442-2443
 2444-2445
 2446-2447
 2448-2449
 2450-2451
 2452-2453
 2454-2455
 2456-2457
 2458-2459
 2460-2461
 2462-2463
 2464-2465
 2466-2467
 2468-2469
 2470-2471
 2472-2473
 2474-2475
 2476-2477
 2478-2479
 2480-2481
 2482-2483
 2484-2485
 2486-2487
 2488-2489
 2490-2491
 2492-2493
 2494-2495
 2496-2497
 2498-2499
 2500-2501
 2502-2503
 2504-2505
 2506-2507
 2508-2509
 2510-2511
 2512-2513
 2514-2515
 2516-2517
 2518-2519
 2520-2521
 2522-2523
 2524-2525
 2526-2527
 2528-2529
 2530-2531
 2532-2533
 2534-2535
 2536-2537
 2538-2539
 2540-2541
 2542-2543
 2544-2545
 2546-2547
 2548-2549
 2550-2551
 2552-2553
 2554-2555
 2556-2557
 2558-2559
 2560-2561
 2562-2563
 2564-2565
 2566-2567
 2568-2569
 2570-2571
 2572-2573
 2574-2575
 2576-2577
 2578-2579
 2580-2581
 2582-2583
 2584-2585
 2586-2587
 258

Ки, куча, ку. ку.

1111

3. How much
 4. How much -
 5. How much -

by Kaloos:
Kish gadydy

made, say 17, say 17.

... of the ...

кабана
хорошо пахнет.

122

Enca

... years;

lava
gangway,

$$x_1 = x_2, x_2 = x_3 \dots \downarrow \vee \vdots \vee \vee$$

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы

*Святло
Купалава Дому*

Мінск
1998

*Шчырапаклонную ўдзяку шлем айчынным дбайцам,
што пачулі праўдзівы голас Купалы, прычасціліся душой,
думкай ды шчодрою рукою да вечнае нашае Існасці —
быць і пачуваць сябе тут, на цёплай дзядоўскай зямлі,
спадкаемцамі Вялікага Хараства і Святла.*

*Цяпер мы супольна, пад крылом Купалавай паэзіі,
адольваем беларускі шлях разам з Вамі:*

Тамара Мікалаеўна Дудко

(ААТ “Аліварыя”)

Анатоль Афанасьевіч Арцуюхоўскі

(ЗАТ “Завод безалкагольных напояў”)

Мікалай Трафімавіч Бялко

(ВА “Крыштал”)

*І няма на свеце так вялікай меры,
І няма на свеце так каваных дзвераў,
Каб хоць на часіну ў будні, ці ў нядзелі
Беларусь са мною разлучыць пасмелі.*

Янка Купала

З КУТКА ЖАДАННЯЎ

З цэлым народам гутарку весці,
Сэрца мільёнаў падслухаць біцця —
Гэткай шукаю цэлы век чэсці,
Гэта адно мне падпорай жыцця.

Песню стварыці ясну, як неба,
Ў кожнай з ёй хаце быць мілым гасцём —
Гэтакіх толькі скарбаў мне трэба,
Гэткім я толькі жыву пачуццём.

Што не загубяць крыўды жывую
Душу народа, што ўстане са сну,—
Гэткай надзеяй толькі жыву я,
Гэткую толькі чакаю вясну.

К яснаму сонцу з цьмы, з беспрасвецця,
К славе з бяслаўя ўсім нашым людзям —
Гэткай шукаю сцежкі на свеце,
Гэткаму богу і душу аддам.

За лепшу долю роднага краю,
За сваіх браццяў ў святой барацьбе —
Гэтакай толькі смерці жадаю,
Памяткі гэткай чакаю сабе.

Янка Купала. 1912 г.

Вяршыня беларускага пісьменства

У кожнага народа сярод класікаў нацыянальнага пісьменства вылучаюцца постаці найгалоўныя, якія ўнеслі асаблівы ўклад у развіццё роднай літаратуры, мовы і культуры, сталі своеасаблівымі сімваламі самага народа. У англічан гэта Вільям Шэкспір, у рускіх — Аляксандр Пушкін, у палякаў — Адам Міцкевіч, ва ўкраінцаў — Тарас Шаўчэнка, у амерыканцаў — Уолт Уітмен, у венграў — Шандар Пецёфі... У беларусаў такой постаццю з'яўляецца Янка Купала (Іван Дамінікавіч Луцэвіч; 1882 — 1942).

У пачатку XX ст. Янка Купала ў адным са сваіх першых вершаў «Я не паэта» (1905 — 1907 гг.) пісаў :

Кожны край мае тых, што апяваюць,
Чым ёсць для народа ўпадак і хвала,
А беларусы нікога не маюць,
Няхай жа хоць будзе Янка Купала.

Зразумела, малады паэт ведаў, што яшчэ ў XII-XVII стст. яго суайчыннікі вылучылі са свайго асяроддзя такіх выдатных асветнікаў, майстроў слова, як Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Сімяон Полацкі і іншыя, якімі па праву мог ганарыцца «кожны край»; ведаў, што менавіта ягоная зямля нарадзіла сусветнавядомага паэта Адама Міцкевіча, які хоць і на суседскай, польскай, мове, але таленавіта ўславіў, апеў родную Беларусь (пад традыцыйнай у той час гістарычнай назвай «Літва»). Не мог не ведаць ён і пра адраджэнне беларускай літаратуры ў XIX ст., пра кагорту беларускіх паэтаў-адраджэнцаў (а іх было ўжо звыш пяці дзесяткаў) на чале з Вінцуком Дуніным-Марцінкевічам (1808 — 1884) і Францішкам Багушэвічам (1840 — 1900). Дык чаму ж

тады — «беларусы нікога не маюць»? А справа ў тым, што паэт звяртаўся да сваіх суайчыннікаў, пераважная большасць якіх за тры апошнія стагоддзі жорсткай паланізацыі і русіфікацыі амаль цалкам страцілі сваю гістарычную памяць, дэнацыяналізаваліся, прычым настолькі, што сталі блытаць веру з нацыянальнасцю, называючы сябе то рускімі (праваслаўнымі), то палякамі (католікамі), а то проста тутэйшымі, не адносячы сябе ні да якой нацыі. З другога боку, усе беларускія паэты XIX стагоддзя не былі чыста беларускімі, бо пісалі (часткова або пераважна) і на іншых мовах — найперш польскай, рускай. Янка Купала першы з беларускіх пісьменнікаў-адраджэнцаў «песні пачаў пець той мовай убогай, якой пагарджаюць горка, нядбала», — першы пачаў карыстацца ў мастацкай творчасці толькі беларускай мовай. Паэтычнае хрышчэнне яго адбылося ў 1905 годзе, калі ў мінскай рускай газеце «Северо-западный край» (да 1905 г. царскі ўрад не дазваляў друкаваць ніякія беларускія выданні) з'явіўся яго верш «Мужык». Толькі праз год заявіў пра сябе першай публікацыяй другі волат беларускага слова Якуб Колас, яшчэ праз год — трэці, Максім Багдановіч... Гэтаксама Янка Купала раней за іншых выдаў і сваю першую кнігу паэзіі — зборнік «Жалейка» (1908). Першы зборнік вершаў Якуба Коласа «Песні-жальбы» пабачыў свет у 1910 г., «Вянок» М.Багдановіча — у 1913 годзе...

Зразумела, Янка Купала не зрабіў бы для літаратуры, культуры народа ўсяго таго, што зрабіў, каб не было побач з ім яго паплечнікаў, аднадумцаў-падзвіжнікаў. Гэта (апрача ўжо названых) Максім Гарэцкі, Змітрок Бядуля, Алесь Гарун, Цішка Гартны, Вацлаў Ластоўскі, Антон Луцкевіч... Аднак несумненна і тое, што сярод гэтай слаўнай плеяды беларускіх адраджэнцаў пачатку XX ст. Янка Купала стаў самай прыкметнай фігурай — і па моцы літаратурнага таленту, і па выніковасці творчай рэалізацыі гэтага таленту.

В. Шаранговіч. “А хто там ідзе? ” Аўталітаграфія.

Я. Раманоўскі. Янка Купала на бровары. Аўталітаграфія.

Янка Купала. Вільня, 1914 .

*А. Кашкурэвіч. Янка Купала ў Смаленску.
(На пераломе). Графіка.*

Калі талент даецца чалавеку ад нараджэння Богам ці прыродаю, то як распарадзіцца гэтым талентам — гэта ўжо цалкам залежыць ад самага чалавека. Аглядаючы свой дваццацігадовы творчы шлях, Янка Купала ў вершы «За ўсё» (1926) пісаў:

*Я адплаціў народу,
Чым моц мая магла:
Зваў з путаў на свабоду,
Зваў з цемры да святла.*

З путаў на свабоду, з цемры да святла... Гэткі шлях разам з беларускім народам прайшоў і сам паэт. Сын беззямельнага арандатара, затым — чорнарабочы бровара, бібліятэкар, супрацоўнік, а пасля і рэдактар першай легальнай беларускай газеты «Наша ніва» (1906 — 1915), народны паэт Беларусі (з 1925 г.) Янка Купала ўсюды і заўсёды быў з родным народам — і ў горы, і ў радасці. Менавіта гэта дазволіла яму «сэрца мільёнаў падслухаць біцця» («З кутка жаданняў»), стаць яскравым мастацкім летапісцам жыцця беларускага народа ва ўсе важнейшыя гістарычныя моманты першай паловы ХХ стагоддзя: у пераломны час рэвалюцыйных падзей у Расіі ў 1905 — 1907 і 1917 гг., у векапомны перыяд аднаўлення дзяржаўнасці Беларусі — абвяшчэння незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі (1918) і стварэння БССР (1919 — 1920), у нялёгкія гады сталінскага эксперыменту па пабудове камунізму, у радасныя дні ўз'яднання беларускага народа (1939), у самы змрочны першы год фашысцкай акупацыі Беларусі... Але Янка Купала быў не толькі мастацкім летапісцам народа. У розны час, у залежнасці ад абставінаў, тонкі і шчыры лірык становіўся то паэтам-грамадзянінам, то прарокам, то філосафам, а то і ваяком «за долю, волю і народ». Ягонае творчасць не адно выяўляла рост сацыяльна-

палітычнай і нацыянальнай свядомасці беларускага народа, але і актыўна садзейнічала гэтаму росту, фармавала грамадскі ідэал, нацыянальную самасвядомасць — стала сцягам духоўнага адраджэння народа. Тое, што большая частка насельніцтва былога Паўночна-Заходняга краю Расіі з «тутэйшых», «рускіх», «палякаў» паступова стала беларусамі, усвядоміла сябе як народ, такі ж нармальны, як і астатнія славяне, тое, што народ захацеў заняць (і ўрэшце заняў!) «свой пачэсны пасад між народамі» — атрымаў дзяржаўнасць, а ў канцы ХХ ст. і дзяржаўную незалежнасць — ва ўсім гэтым вялікая заслуга Янкі Купалы. Сім горача паверыўшы ў ідэю нацыянальнага адраджэння дзесяцімільённага народа, паэт запальваў гэтай верай іншых: «Арліным узмахам агняцветнай думкі аб нашай волі мы скінулі і патапталі даўгавечную брахню, — брахню, што Беларусі не было і няма. Сваім векапомным і магутным духам народным, што адважна сягае на сонца, мы паказалі свету, што Беларусь была, ёсць і будзе» («Прамова на 15-годдзі літаратурнай працы»). Бацька нацыі — ў гэтым найменні-перыфразе Янкі Купалы няма перабольшання.

Час, абставіны абумовілі некаторыя, на першы погляд, парадаксальныя акалічнасці ў жыццёвай і творчай біяграфіі песняра. Дакастрычніцкая бедната і цемната, трагічныя сямейныя абставіны (у прыватнасці, у 1902 г. адначасова паміраюць бацька, брат і дзве сястры Янкі Купалы, ён становіцца галоўным кармільцам вялікай сям'і), здавалася, угатавалі таленавітаму юнаку, ды і то ў лепшым выпадку, долю мужыцкага вершаскладальніка, нікому невядомага аўтара фальклорных твораў. Сёння Янку Купалу, народнага паэта Беларусі, ведаюць, бадай, ва ўсім свеце, яго творы чытаюць на роднай мове дзесяткі нацый і народнасцей.

Былы царскі расійскі лад зрабіў усё для таго, каб нашчадак збяднелага шляхецкага роду Луцэвічаў эканамічна і

палітычна нічым не выдзяляўся з навакольных сялян, гэтак, як і яны, звычайным «вінцікам» быў навечна ўшчырубованы ў застарэлы механізм самадзяржаўя. Янка Купала разам са сваім народам стаў гаспадаром дзяржавы, адным з яе кіраўнікоў. Ён неаднойчы абіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларусі, членам яе вышэйшага выканаўчага органа (ЦВК БССР)...

Царызм пазбавіў паэта магчымасцей нармальна закончыць хаця б сярэднюю школу. Янка Купала самавучкам, а таксама шляхам вячэрняй адукацыі (курсы Чарняева ў Пецярбурзе) набыў энцыклапедычныя веды, стаў правадзейным членам Акадэміі навук Беларусі (1928) і Украіны (1929), актыўным арганізатарам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, шэрагу навучовых устаноў, нацыянальнага тэатра, рэспубліканскіх выдавецтваў...

Сацыяльная несправядлівасць і нацыянальны ўціск дарэвалюцыйнага часу асуджалі Янку Купалу з яго «мовай убогай» на ролю літаратурнага эпігона, пераймальніка «сваіх» і «чужых» літаратурных узораў. Ён жа ў ліку першых сфармаваў сучасную беларускую літаратуру і літаратурную мову.

Так, парадаксальнага ў жыцці і творчасці Янкі Купалы нямала. Гэтак, як і ў гісторыі ягонага народа, які, маючы ў сярэдневяковы час сваю магутную незалежную дзяржаву (Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае) з багатай культурай і дзяржаўнай беларускай мовай, урэшце страціў не толькі незалежнасць, але і дзяржаўнасць, на некалькі стагоддзяў заснуў летаргічным сном, каб у дваццатым стагоддзі заявіць усяму свету аб сваім прабуджэнні. І ў гэтым прабуджэнні роля Янкі Купалы, як і яго паплечнікаў — неацэнная.

З кожным годам усё большы прамежак часу addзяляе нас ад тых дзён, калі жыў і тварыў геніяльны Янка Купала.

За марывам гадоў падчас цяжка ўбачыць вострую актуальнасць, надзеённасць, тую ці іншую падзейную абумоўленасць асобных яго твораў. Аднак часавая адлегласць, разам з тым, дазваляе разглядаць многае з таго, што блізка і не так заўважыш. Сёння шмат выразней, чым калі б там ні было, бачыцца агульначалавечая сутнасць паэзіі Янкі Купалы. Надзвычай глыбока заглянуўшы ў душу спачатку прыгнечанага, а затым сацыяльна і нацыянальна разняволенага селяніна-беларуса, ён тым самым стварыў аптымістычную кардыяграму «ачалавечання» чалавека-працаўніка. Такая кардыяграма набывае асаблівае значэнне ў кантэксце сацыяльнай і нацыянальна-вызваленчай барацьбы, якая вядзецца ў многіх месцах сённяшняй планеты.

Янка Купала паўстае перад намі і як арыгінальны паэт-філосаф са сваёй канцэпцыяй жыцця, месца і ролі чалавека ў ім. Мы, у прыватнасці, захапляемся канкрэтнымі перапетыямі, апісанымі ў паэмах «Курган», «Магіла льва», «Бандароўна», камедыі «Паўлінка», драме «Раскіданае гняздо», трагікамедыі «Тутэйшыя», убіраем у сябе шматлікія думкі, назіранні, эмоцыі, захаваныя ў гэтых творах. І мы, безумоўна, не можам прайсці міма такіх праблем, якія па-свойму ставіў і вырашаў народны пясняр Беларусі, як праблемы дабра і зла, сацыяльнай справядлівасці, жыцця і смерці, даравання і помсты... Альбо возьмем праблему выбару, што так востра ставіцца некаторымі сучаснымі пісьменнікамі (асабліва тымі, што пішуць пра другую сусветную вайну). Ці не праглядае яна яшчэ ў «Кургане» Янкі Купалы? Думаецца, не толькі праглядае, але і з'яўляецца адной з галоўных праблем гэтай глыбока змястоўнай паэмы.

Народны паэт Беларусі — выдатнейшы майстар паэтычнага слова, адзін з самых буйных паэтаў, якіх увогуле ведае сусветная літаратура. Калісьці ўкраінскі пісьменнік Максім Рыльскі пісаў: «Янка Купала быў невычэрпна

разнастайным у вершаванай форме, у яго мы бачым і творы, складзеныя зусім у духу народных песень..., і складаныя страфічныя формы, і зварот да такіх кананічных узораў, як актава,— але скрозь ён той самы Янка Купала : просты, шчыры, крышталёна-ясны, сапраўдны народны паэт». Трэба ўлічыць, што Янка Купала не проста абжываў для беларускай паэзіі некаторыя, невядомыя раней, формы верша (напрыклад, санет, брахікалан і інш.), але і свядома ствараў новыя. Паэт узняў культуру беларускага верша на сусветную вышыню, як нікто з беларускіх паэтаў пасадзейнічаў тэхніцы вершаскладання, прыўнёс у беларускае і ўсё славянскае вершаскладанне свае рытмы, інтанацыі, накрэсліў найбольш перспектывныя шляхі, якімі развіваецца зараз беларускі верш. Паэзія Янкі Купалы з'яўляецца сапраўднай школай майстэрства для ўсіх сучасных і наступных пакаленняў беларускіх пісьменнікаў.

Творчасць Янкі Купалы — нібыта шырока расчыненае вакно ў свет усёй беларускай паэзіі першай паловы XX стагоддзя. Адсюль, з акна Купалавай паэзіі, лепш бачацца не толькі тыя магістральныя шляхі, якімі ішла беларуская літаратура на працягу некалькіх дзесяткаў гадоў, а нават узбочныя дарогі і сцэжкі. Відаць выразна і тое, што гэтыя шляхі пракладаў ніхто іншы, як Янка Купала разам з другім майстрам беларускага слова — Якубам Коласам.

Янка Купала непераўзыходны знаўца народнага беларускага слова. Аўтар «Жалейкі», як слухна заўважыў яшчэ А.Луначарскі, прынёс у літаратуру «свой слоўнік, свае звароты, сваю паэтычную музыку проста з сялянскіх глыбін, з цаліны народнай моватворчасці». У той час як Якуб Колас, чэрпаючы з тых самых крыніц, усё ж свядома ці падсвядома кантраляваў асноўныя лексічныя і граматычныя нормы сваёй мовы (яго настаўніцкая адукацыя не магла не выявіцца і ў гэтым), калі М.Багдановіч карыстаўся пераважна кніжнай

беларускай мовай, то моўная стыхія Янкі Купалы — гэта сінтаксічна гнуткае, лексічна багатае, інтанацыйна выразнае жывое народнае маўленне, якое часта ніяк не ўкладаецца ў пракрустава ложка сучаснай граматыкі. Янка Купала — яскравы прыклад сапраўды народнага паэта, які ўваскрашае ў памяці псіхалагічны тып старажытнага сказіцеля-баяна. І гэты прыклад тым больш знамянальны, што жыў такі баян не ў легендарныя часы «Слова пра паход Ігаравы», а ў XX стагоддзі, у касмічны век. Думаецца, творчасць, сама постаць Янкі Купалы з цягам часу будзе прыцягваць штораз большую ўвагу не толькі літаратуразнаўцаў, але і мовазнаўцаў, філосафаў, псіхолагаў...

З кожным годам далей і далей час, калі жыў і тварыў Янка Купала. Але з кожным годам мы ўсё больш і больш выразна бачым веліч песняра. І гэта не дзіўна: найвышэйшыя вяршыні можна разгледзець толькі з адлегласці.

Вячаслаў Рагойша
доктар філалагічных навук,
прафесар.

*Янка Купала
ў Пецярбургу. 1912.*

*Янка Купала са студэнтамі
беларусамі. Пецярбург, 1910.*

Янка Купала сярод членаў беларускага літаратурна-навуковага гуртка студэнтаў С.-Пецярбургскага універсітэта пасля пастанойкі «Пайлінкі». 1913.

Янка Купала з Вацлавам Ластойскім у рэдакцыі газеты «Наша ніва». 1913.

У МУЗЕІ ЯНКІ КУПАЛЫ

Ледзь крануўся я клямкі дзвярэй,
І рука задрыжала:
Нібы гэта зусім не музей,
А кватэра Купалы.

Хаця тут не страчайся я з ім,
Знаю: з родным народам
Ён па краі ідзе дарагім,
Малады, як заўсёды.

Толькі што-ж гэта там, у кутку?
Я падходжу, трывожны.
Бачу шапку яго на цвіку,
Плашч, кіёчак дарожны.

Я спакойны, бо знаю: ён жыў!
Гэта рэчы ў знямозе
Ён сюды, у куток, палажыў,
Сам-жа зноў у дарозе!

Кастусь Цвірка

Янка Купала і Ул. Ф. Луцэвіч. 1916 .

Я.Купала, У.Ф. Луцэвіч і С.К. Жывапісаў. 1916.

Святло Купалава Дому

Чалавек ідзе па жыцці, як дрэва расце ў прасторы і часе: каранем чэпка трымаецца долу, продкаў, а кронаю-думкай сягае ў вышу, у наступнасць. Чалавек жыве на Зямлі, прарастаючы з мінуўшчыны ў невядомасць, творачы сваім лёсам, сваім шляхам Вечнасць. Чалавек ладуе на радзіме свой прытулак — гняздо, скуль узлятаюць у гісторыю нашчадкі, падсілкаваныя мудрасцю і моцаю папярэднікаў. Чалавек сагравае жытло ўспамінам пра Дзядоў і мараю пра спадчыннікаў, асвятляе вокны сваёй гасподы-крэпасці сонцам надзеі і зоркаю Любові. Чалавек збудоввае дом, як бажніцу: адасоблена ад людства, сам на сам да Бога, знітавана з родам-вытокамі. Але кожным рухам і кожным учынкам, кожным уздыхам чалавек палучаны ў сваёй хаце-абярожніцы з грамадой, з Бацькаўшчынай, з Сусветам, бо толькі ў адзінстве-звязе з ваколлею і эпохаю спраўджваецца касмічная місія чалавека на планеце. Толькі ў злітнасці вызначаецца Адзінкавасць, Асабовасць, Непайторнасць.

Чалавек-Творца раскрылены ў свет годным і чуйным птахам: яму чутныя ціхі боль і затосная спадзеўка, бачныя непрыкметныя зрухі душы — душы сябра і незнаёнца, краіны і неабсяжжа, бытнага і мройнага. Чалавек-Творца сцэнамі свае хаты адгароджваецца ад мітусні і пустэльнасці, але судакранаецца з рытмамі свайго веку і свайго радзіннага Краю. Чалавек-Творца збірае ў трапяткім сэрцы згукі і водбліскі прамінулых эраў і будучых падзеяў, каб выткаць на вечнай аснове быцця ўзор сённяшняга свята-

адкрыцця. Ён пранікліва ўглядаецца ў цемрава
ўчарашняга, аджылага, каб відушча прадчуць і
прасвятліць прышласць. І Дом Творцы, нібыта карабель,
гайдаецца ў міжчассі, сцвярджаючы сваім існаваннем-
яваю ў свеце непарыўнасць часоў, накаленняў,
рэальнасцяў і прароцтваў. Дом Творцы збірае ў сабе Дух
нацыі, Веру нацыі. Дом Творцы — пазнака на дарозе
народа да свая Божае сапраўднасці, да свая значнасці і
адметнасці пад небам спракаветным.

Паэт выбірае сваё зямное прыстанішча, сваё
жыццядайнае радовішча не выпадкова — празорана. Каб
веставаць голасам чыстым і праўдзівым пра Айчыну і
народ, што маюць Сваё прызначэнне і пакідаюць Свой
след на касмічных пуцявінах. Паэт знітоўвае сваёй
думнасцю і ясназрокам памяць-грунт і мару-ўзлётнасць,
каб не спынілася бруянне жывое вады-святла ад каранёў
да кроны. Каб вольна дыхала адзіная нейміручая з'ява
— Любоў.

У Доме Паэта раскута і ўпэўнена валадарыць Яе
Вялікасць Гісторыя — рэч надзвычай цнотлівая,
першародная, колькі б няшчырых рук яе ні мацалі і як
бы зацята яе ні пераніцоўвалі, падладкоўваючы пад
часовыя нікчэмныя патрэбы. Над шчодрым і распятым
на крыжы ўзнясення Домам Паэта раскрылілі ліпасцівыя
рукі Любоў і Гісторыя — дзве гордыя Панны-берагіні,
што ведаюць вялікі сэнс прышэсця нашага ў жыццё...

У Купалавым Доме штовечар запальваецца
святло, як некалі, як заўжды, пакуль на гэтай сядзібе
над сіваю Свіслаччу ветла ўсміхалася людзям і нябёсам
шляхетная хата, дзе мысліў і тварыў Паэт. Прыстанак
той цёплы, што памятаў Паэтавы крокі, не

1-я зала. Дзяцінства і юнацтва Я. Купалы.

3-я зала. Пецярбургскі перыяд.

*У. Тоўсчiк. Год 1913, 9 лютага. Пецярбургская
прэм'ера.*

пашкадавала, спаліла вайна. Гаспадару не суджана было
вярнуцца дахаты са змушанай балеснай эвакуацыі. Гэтак
і развіталіся ў ростані, праз адлегласць ад Масквы да
Мінска, Паэт і Дом. Расхрыстана-роспачна зляцеў у
лесвічны пралёт маскоўскага гатэля Народны паэт
Беларусі. Скурчана-жалёна згарэла ў прагавітым полымі
вайны жытло, што гарнула да сябе сям'ю Паэта,
крывіцкую радзіну і гаманкую адраджэнскую сябрыну,
адкрытую, сумленную, і схаваную, прынароўленую да
ўладарнага дзяржаўнага бязладдзя. Але... Паэты не
сыходзяць у нябыт, не знікаюць. Паэты проста
аддаляюцца, як зоркі на досвітку, каб ясней БАЧЫЦЬ.
А зямля, дзе жылі яны і свяцілі, зберагае, як заповітныя
знакі, сляды. Зямля занатоўвае ў летапіс Вечнасці
спатканне паглядаў, поціск рук, лёт словаў, рэха крокаў.

У Dome-музеі Янкі Купалы, заснаваным у 1944
годзе, праз два скрушныя гады пасля смерці Мыслера,
снучца летапіс Творцы і Краіны, Творцы і радзіны,
што прыгарнула-ўзгадавала талент...

Першы дырэктар, арганізатар і стваральнік музея
— жонка Янкі Купалы Уладзіслава Францаўна Луцэвіч.
Чалавек, які нястомна, самааддана, па кроплі-зернейку
збірала спадчыну Песняра, параскіданую па ўсім свеце
вайной, каб ужо з 20 верасня 1945 года музей прыняў
наведвальнікаў. З таго часу з экспазіцыяй Дома-музея
Купалы пазнаёміліся каля трох мільёнаў прыхільнікаў
беларускае культуры.

І цяпер гарача, несупакоена, упарта дышае
жыццё, складаецца доля Паэта — доля надпланетарная,
вечная, не пазнаная дапытлівымі, але гэтакімі
недасканалымі насельнікамі Зямлі. Некалькі адрасоў

змяніў Літаратурны музей Янкі Купалы, пакуль абсталяваўся ў 1959 годзе ў новым двухпавярховым будынку на ўзбярэжжы Свіслачы, на папалішчы знішчанага вайною дома, дзе з 1927-га да 1941-га года жыў Паэт з сям'ёю — маці спадарыняй Бянігнай, жонкай Уладзіславай, сёстрамі і пляменнікамі.

Цяпер, як і заўсёды, цёпла ў Купалавым Доме — цёпла ад светлага ўспаміну, ад чуйнага дыхання Купалавых думаў-трывогаў, што не змарнелі, не загаслі на Бацькаўшчыне, якая ўзрушана-ўтрапёна паранейшаму чакае слова Прарока, Шукальніка-падарожніка. У Купалавым Доме не спынілася тахканне часу, быццам не сціхаў тут сэрцабой прыветных гаспадароў, гатовых прыняць людскую споведзь і людское маўчанне, выслухаць сяброў-аднадумцаў і зусім, здавалася, незнаёмых прышэльцаў. Таму і цёпла, праменна ў Доме-музеі, дзе маленькі акрайчык Айчыны зберагае дабыню і чысцінь Пазтавых думаў.

У лагодных абдоймах вячыхстых дрэваў угнездаваўся Дом-музей. З радаводнага вецця Божага Дрэва Вечнасці прабіваецца стромкая прысада — ад помніка Паэту да вачэй-вокнаў Дома, дзе напята трымцяць і цяпер атожылі жывых Купалавых радкоў, вобразаў, пазтычных празарэнняў. Уся культура крывіцкага прадаўняга роду, якому было накіравана вырасці ў дзяржаву, атварна-дайна легла асноваю на кросны часу, і з навою гэтых нястомных кроснаў бяжыць белая кужальная сцяжына памяці. Сёння сцяжына памяці ўзбегла на прыступкі ганку Купалава Дому, і разнасцэжыліся дзверы ў лёс, Край, век і храм Паэта, які маліўся “небу, зямлі і прастору за родны загон Беларусі”, маліўся пакутна, расплатна, узвышана і ўзнадзеена.

Янка Купала з удзельнікамі драматычнага гуртка Бабруйскіх педагагічных курсаў. Мінск, 1921.

Янка Купала сярод удзельнікаў Пленума Цэнтральнага бюро Усебеларускага аб'яднання паэтаў і пісьменнікаў “Маладняк”. 1925.

1888

1904

1916

1917

1908

1910

1919

1923

1911

1913

1936

1941

Народны паэт Латвіі Ян Райніс і Янка Купала сярод беларускіх пісьменнікаў. Мінск, 1926 .

Янка Купала з чэшскімі пісьменнікамі І. Горам і Я.Кратахвілам у Карлавых Варах. 1927 .

Янка Купала з маці - Бянігнай Іванаўнай Луцэвіч.1929.

Дом-музей Народнага паэта, грамадзяніна, чалавека... Дом, з якога б'еца трывожна і турботна відушчае сэрца Прарока. Дом-музей чалавечае бунтоўнае, непераможнае веры; Дом-скарбніца, у які па Божай волі прыходзяць звесткі-згадкі пра Купалу ды ягоных паплечнікаў, куды вяртаецца бязлітасна-раскрыжаваная праўда Адраджэння, асвечанага любоўю да роднае зямлі і параненага, скалечанага нашэсцем рэпрэсіяў. Дом-абярога Купалавых запісаў-занатоўкаў, рэчаў, што памятаюць дотык Паэта і вылучаюць ягоную светлавую энергію. Дом-спадзявальніца на здзяйсненне Паэтавых прадчуванняў, што "праўда возьме верх нязводне: Такі ўжо сонца вечны ход"... Дом-навучальня на творчасці Янкі Купалы ды іншых мастакоў-дбайцаў Беларусі жыць, любіць, спасцігаць сэнс і высокую місію чалавека, асобы, творцы ў планетарным і сусветным быцці. Дом-заклік абудзіць у сабе чуццё Радзімы, знайсці ў сабе той векавечны вузельчык, што звязвае ўсе пакаленні ў род-народ.

А спадчына — духоўны і матэрыяльны пасаг, што назапасіла дзядовая зямля, што пераняў, пераасэнсаваў, прыўкрасіў Паэт, чым жывіцца-сілкуецца душа зямлі, душа народа, — у Купалавым Доме багатая, заможная, вартая захавання, пакланення і памнажэння. Тут, у скарбніцы Паэтавых пошукаў і адкрыццяў, знаходкаў і спавяданняў, турботаў і чалавечых нялёгкіх рашэнняў, "жывуць" і вястуюць сучаснікам пра лёс нацыі і лёс Творцы, пра гісторыю і мару, пра незалежнасць і пакорлівасць Божага Краю больш за 25 з паловай тысячай асноўных фондавых адзінкаў. І ўсё гэта — не маўклівыя абьяжавыя экспанаты, якім не знайшлося месца ці прызначэння ў дні сённяшнім. Усё гэта — ад саматканых

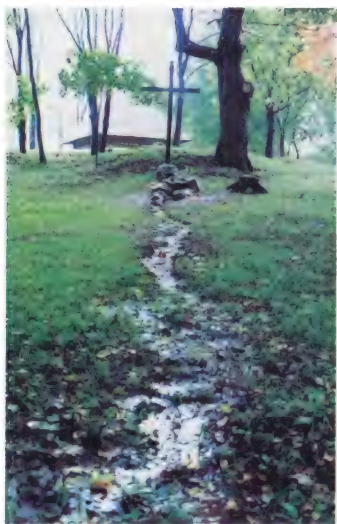
посцілкаў, вышываных льяняных ручнікоў і саламяных капелюшоў, якімі сьлынная Беларусь на ўвесь белы свет, да важкіх Дзяржаўных узнагародаў народнага Песняра і суровых дакументаў стагоддзя — сведчанне непарыўнага звязу сёвае даўніны і надыходнае далечы, звязу ўсяе шматвяковае народнае культуры і творчасці Янкі Купалы, празорцы і адданага сына Бацькаўшчыны, задумнага Мысляра і адважнага воя “за волю, долю і народ”. Усё гэта — яскравае сведчанне пашанотнага ўвекавечання памяці Купалы, памяці яго часу і яго аднадумцаў, прысланых Богам адраджэньня нягасную славу Айчыны, вывесці з паняволення высокі Дух спеўнае, годнае, мудрае, працавітае нацыі. Усё гэта — усходы і ўраджайнае калоссе збіральніцкай, навукова-даследчай, прапагандысцкай дзейнасці музея, няўтомнае руплівасці на ніве купалазнаўства, купаласпасцігальнасці, на вечнай ніве нацыянальнага гонару і самапавагі, з якое стромка прабіваюцца да жыцця парасткі новага мыслення, новага светабачання.

Гады клапатлівае працы навукоўцаў, Паэтавай жонкі Уладзіславы пасля смерці Купалы жыццядарна ўпалі зярнятамі ў сховішча памяці, каб аднойчы абудзіцца таямніцай Купалавай любові ці Купалавай роспачы. Каб аднойчы даслаць у Сусвет: “Гэта крык, гэта энк, што жыве Беларусь”. І пераканана пацвердзіць помнікамі, музеямі, тэатрамі, што Беларусь і ўзапраўду, праз усе ліхалецці, войны, варажнечу і прыгнечанне, жыве — не згорбілася, не ўкленчыла перад хмарай адрачэнства і бязвер’я. Жыве і намагае шлях павяртання да сябе існае — непакіснае, нескаронае, незагаснае зоркі ў паднебнай загадкавай бязмежнасці.

*Купалаўскі
мемарыяльны
запаведнік
«Вязынка».*

Філіял музею «Акопы».

Адкрыцце помніка Янку Купалу ў Араў - парку каля Нью-Ёрка.1973.

Помнік Янку Купалу ў філіяле музея «Ляўкі». Скульптар А. Анікейчык.

55-я ўгодкі смерці Янкі Купалы. Вайсковыя могілкі. 28 чэрвеня 1997.

З Купалава Дому звяртаюцца да нас напамінам пра ўзлёт Крывіцкага Духу 1154 старонкі рукапісаў твораў Паэта, 52 копіі аўтарызаваных машынапісаў з творамі Купалы, друкаваны тэкст на правах рукапісу на 827 старонках, асабістыя дакументы і рэчы, звыш трох тысяч адзінкаў захавання фотаархіва, 180 адзінкаў кіна-, фота-, відэаархіва, 6 400 адзінкаў кніжнага фонду, 1 080 з якіх — з творамі Генія.

Учываюся ў паспешлівыя запісы Паэтавай рукі, Паэтава жыцця, услухваюся ў інтанацыі голасу, данесенага часам, прасторай, дакранаюся да старое вокладкі пашпарта, выдадзенага Івану Дамінікавічу Луцэвічу ў 1907 годзе Мінскай мяшчанскай управай, гартаю пашпарт году гнеўнага, 1941-га... Прамінаючы сцежкі дзесяцігоддзяў, трапляю ў іншае вымярэнне, ГІСТАРЫЧНАЕ. Апынаюся ў іншых духоўных каардынатах. Жывымі чыннікамі Адраджэння прыходзяць, быццам хочучь дапамагчы, дарадзіць сёння, 5 000 кнігаў з Віленскай бібліятэкі-чытальні Даніловіча “Веды”, перыёдыка з 1905 года (газета “Северо-Западный Край” 1905 г. з вершам Янкі Купалы “Мужык”, падшыўкі газеты “Наша ніва” 1906 — 1915 гадоў) ды іншыя, асобныя нумары выданняў: “Лучынка”, “Вольны шлях”, “Современный мир”, “Педагогический листок”, “Маладняк”, “Зоркі”, “Малады араты”, “Рунь”, “Беларусь”, “Полымя”, лістоўкі і газеты Другой сусветнай вайны са словам Купалы, выданні пасляваенныя, паслякупалаўскія...

Скрозь пругкую падатлівую заслону часу ўваходжу ў долю Купалы, пазнаю чалавека, гаспадара, сябра, мужа — Купалу ва ўсіх вобразах, якія надыйтоўвала яму непераможнае па сваім рэжысёрскім

таленце жыццё... Зазіраю сцярожка ў паўцёмную прымружаную залу бібліятэкі Даніловіча. Веды падказваюць: Купала тут, у Вільні, у 1908 — 1909 гадах працаваў бібліятэкарам, каб затым, у 1914, узначаліць “Нашу Ніву”.

Вось і прыняла мяне стараладная, старасвятая Вільня — Вільня Вострае Брамы, Скарыны, Каліноўскага, карункавага касцёла святое Ганны, Вільня-сталіца моцнае гожае дзяржавы. Гэта з Купалава Дому прыйшла я да Вільні, да гонару, да Любоўі, якімі абярожна падперазаная гісторыя маёй зямлі. Гэта ў Купалавым Доме напаткала мяне адчуванне далучанасці да пачатку веку, да Пецярбургскае выдавецкае суполкі “Загляне сонца і ў наша ваконца”, да студэнцкае вясёлае гаманы ў кватэры прафесара Браніслава Эпімах-Шыпілы, дзе кватараваў Паэт з 1909 да 1913 года падчас вучобы на Агульнаадукацыйных курсах А.С.Чарняева. Сапраўды, інтэр’ер Купалава пецярбургскага пакою, важна ў таемны начны горад, крэсла і бюро з маскоўскага жытла мастака Елісеева, дзе часта гасцяваў Янка, — нібы прыадчыненыя веснічкі ў гаспадарства чалавечых паважных стасункаў, чалавечай прыцягнёнасці-замілавання, на якія быў майстрам Купала.

Далучаная да свету Купалавых зацікаўленняў, я разам з ім нібы ўваходжу ў Еўрапейскую супольнасць: гартаю любімыя Купалам кнігі Ул.Сыракомлі і Г.Сенкевіча, А.Міцкевіча і Ю.Славацкага, М.Канініцкай і А.Ажэшкі, С.Пшыбышэўскага; гістарычныя раманы Ю.Крашэўскага. Іду ўпоравень з часам і зачытваюся сімвалістамі Л.Андрэевым, Ул.Салагубам і інш. Струменіць у маё і Купалава сэрца высокая паэзія рускіх М.Някрасава, М.Лермантава, А.Кальцова, А.Пушкіна,

Янка Купала сярод бліжэйшых супрацоўнікаў часопіса «Полымя». 1926.

Я. Купала, М. Зарэцкі, М. Чарот, Ц. Гартны. Прага, 1927.

*Я. Купала,
французські
письменник Жан-
Рышар Блок і
українські
драматург
І. Качарга на 1-м
Усесаюзным з'їзді
савецьких
письменників. 1934.*

*Я.Купала сярод
письменнікаў і
журналістаў у
Браціславе. 1935.*

*Я.Купала,
акадэмік
М.Шчарбакоў і
П.Галавач у
Харкаве на
адкрыцці
помніка
Т.Шаўчэнку.
1935.*

*Я. Купала і
М.Лынькоў у в.Дразды
пад Мінскам. 1936.*

*Я.Купала і Я. Колас.
Цхалтуба, сакавік
1941.*

*Я. Купала, А. Фадзееў
і А. Талстой. Масква,
1939.*

*Я. Купала выступае на ўрачыстым пасяджэнні,
прысвечаным 1000-годдзю армянскага народнага эпасу
«Давід Сасунскі». Ерэван, 1939.*

*Я. Купала сярод
удзельнікаў 1-га
Усеславянскага
мітынгу ў час
падпісання
звароту да
братоў -
прыгнечаных
славян. Масква,
1941.*

українського Т.Шайчєнкі. Духам і Розумам іду ўслед за Купалам ад “Северо-Западного календаря” да “*Filozofii Historii Polskiej*”, спасцігаю-смакую літаратурную, філасофскую думку замежжа: Дж.Байран і У.Шэкспір, Г.Уэлс, І.Гётэ і Ф.Шылер, Г.Гаўптман, Б.Келерман, С.Сервантэс. Побач з Купалам паўстае безліч імёнаў, строфаў, высноваў, азэрэнняў-знаходкаў.

Варажбітнае крапанне мінуўшчыны — дотык да ціхай торбачкі з зямлёю, што згарнуў на ростані Паэт, пакідаючы Радзіму ў першыя дні вайны: згарнуў, пэўна, у гаротным прадчуванні: болей не ступіць на родны змуравелы двор. Кардыяграмай ваеннае пары на сцяне графік дзяжурстваў на ахове дома ад запальных бомбаў на Вялікай Грузінскай вуліцы ў Маскве. У спісе пазначанае і прозвішча жыхара Янкі Купалы.

Дыханне паэтавай Дарогі пазнання затоена прыхавалася ў пакінутых рэчах, якія перажылі, абагналі чалавека ў часе: паліто, пінжак, кашуля-вышыванка, гальштук, прывезены з Чэхаславакіі, белыя валёнкі, падораныя чувашскімі рабочымі ў лютую зіму вайны.

Дакументы 30-х гадоў... Апякае слязою адчаю, несправядлівасці, надрыўнага душэўнага злomu перадсмяротны ліст Прарока, насмеленага завяршыць жыццё на ўласным сумленным прысудзе, не прадаючы крыважэрнай рэпрэсіўнай машыне блізкіх, дарагіх імёнаў.

Купала, Колас — два волаты, два светачы Адраджэння, закратаваныя ў высочваннях, падазрэннях, допытах. Закратаваныя ў страху перад самімі сабою, перад раскрытаю паэтычнаю душой, што не ўмее прытасавацца да разбурэння, да рассячэння

думкаў і дзеяў, матэрыі і Духу.

... Кабінет Пазта: строгі, зацэнены надсвіслацкімі шапаткімі дрэвамі, аваяны подыхам творчасці, ахілены Божая ласкаю і яснаю разумных, разважных папярэднікаў у прыгожым пісьменстве, якія пакінулі ў дар кнігі — лісціны Ісціны. У два важны сочыцца жывіцаю святло.

А праз парог — усмешлівая, ветлая гасцёўня, куды сходзіліся павячэраць, пагутарыць, памудраваць над вершам і над рухам быцця паплечнікі Купалы, прыязнікі, наезджане ў Менск з усіх узнадзееных вясною Адраджэння куткоў Краіны. Аграмадны гасцінны стол, парцэлянавы посуд, стары нязмоўклы гадзіннік, тагачасны тэлефон, шахматы роўнымі шэрагамі на зграбным століку... Пераблытаныя, перавітыя мірнасць і неспакой, песня гасціны і сцягасць болю, любоў і гаркота. Сплеценыя ў вянок дзён-мігаў, нібы купальскія чароўныя зёлкі, шчасце еднасці і адчай адзіноты, зачын і завяршэнне — думаў, справаў, шляхоў.

Белае параненае птушанё апошняга Купалава ліста з Масквы, у конадзень 60-годдзя, — ліста да жонкі Уладзіславы Францаўны, якой суджана будзе жыць без Янкі 18 гадоў (памерла ў 1960 г.) дзеля ягонай немяротнасці на Бацькаўшчыне і ў вялікім свеце. Дзеля святла праўды, якая адкрывалася Беларусі пры гэтага чужынага чалавека, народжанага яснабачным Творцам. У паперах, азначаных таропкім почыркам Купалы, застылы летаніс спраўджанага, узвершанага жыцця. Над паперамі, над пачуццямі і памкненнямі — непазбежнасць скону, пералёту ў бясконцасць, з якое ўсё жывое прыходзіць на Зямлю. Мастак не выпадкова паставіў

сімвал Купалавай пагібелі-ўзнясення — белую пустацелую шахту, якая ўсмоктвае лёсы, — між кратамі рэпрэсіяў, барацьбой вайны і зычлівасцю гасцёўні. Усе мы — толькі госці на планеце, закліканыя выпесціць і прынесці ў дар будучыні сваю песню, сваю кветку. Але ў няволі і ў змаганні гінуць гасцінцы Сусвету, не прарастае зерне існасці. І толькі Геній пранізвае святлом сэрца скамянелыя ўпластаванні людскога рабства і прабіваецца скрозь нянавісць і злосць да Любоўі, на крыж якое азорана ўзыходзіць сам.

З тае ўкрыжаванае небам і зямлёю Паэтавай Любоўі, што мужным праменем працяла час, вытканае сённяшняе жыццё Дома-музея — жыццё ў імя Купалы, у імя новае народнае Дарогі ў гісторыю, асвечанае паэтычнай праніклівасцю Купалы. А на гэтай нялёгкай павяртальнай Дарозе засечкамі-падказкамі паўстаюць даследаванні, даведнікі, зборнікі матэрыялаў пра Песняра, падрыхтаваныя ягоным Домам-музеем: альбом “Янка Купала. Жыццё і творчасць”, кнігі “Народны паэт Беларусі”, “Такі ён быў”, “Успаміны пра Янку Купалу”, “Янка Купала ў беларускім мастацтве”, “Янка Купала. Публіцыстыка”, “Янка Купала: да 100-годдзя з дня нараджэння. Бібліяграфічны паказальнік”, энцыклапедычны даведнік “Янка Купала”, незлічонасць буклетаў, паштоўкаў, медалёў, радыё- і тэлеперадачаў, газетных і часопісных артыкулаў, вынаваных з экспедыцыяў-пошукаў і архіўных адкрыццяў.

На гэтай няспынай Дарозе, на якой вядзе Радзіму відушчы Паэт, ладзяцца ўзнёслыя сустрэчы, да якіх здаўна прызвычаены Купалаў Дом, — святочныя спатканні з паэзіяй нашых знакамітых класікаў і сённяшніх пераемнікаў іхніх традыцыяў, — ладзяцца

ўрачыстыя бяседы гасцей айчынных і замежных, акрыленых найпершаю з'яваю свету — божым Словам.

Тут, у Купалавым Доме, распавядаюць пра Паэта і час, пра Паэта і Краіну 12 перасоўных выставаў, з якімі знаёмыя не толькі суайчыннікі Генія, але й насельнікі іншых краёў, куды завітвае творчая Дарога Паэта. “Янка Купала — Прарок Адраджэння”, “Янка Купала ў беларускай графіцы”, “Па купалаўскіх мясцінах”, “Янка Купала і дзеці”... — россып назоваў выставаў, люботна зладаваных супрацоўнікамі Дома-музея, мовіць у свет пра магутнасць таленту Песняра, пра шматаблічнасць ягонага мыслярскага тварэння. Пра духоўныя далягяды Купалы, пра шчырасць і шчодрасць ягонай дружбы з творцамі іншых народаў, пра ягонае тонкае ўмельства паважання чужыя норавы і думкі, пра свет і Космас у Купалавай душы разважае найноўшая выстава — “У сугуччы культур. Купала і Райніс”. Праз вобразы Купалы пазнаюць нас суседнія этнасы, праз успрыманне Купалы адчуваем і мы роднаснае ці зусім далёкае мастацтва. Гэтак збудоўваюцца крышталёва-тонкія масты між культурамі Беларусі і Грузіі, Літвы, Латвіі, Расіі, Украіны, Чэхіі, Польшчы — масты між сэрцамі народаў, біццё якіх было пачутае Купалам.

Не сціхае і Паэтавае сэрца на радзімнай покуці. Вуснамі няўрымслівых маладых дойлідаў літаратуры прамайляецца маленне Купалы: “Ў народ і край свой толькі веру і веру ў самага сябе”. І ў Доме-музеі па добрай старой завядёнцы прадзедаў збіраюцца грамадою наступнікі Паэта на спавядальныя даверныя вшчарыны, што ўваскрашаюць гады прамінулыя і сягаюць натхнёна ў будучынь. Тут, у гойным атачэнні ўспамінаў, кніг, карцінаў, як старажытныя пісьмёны, перагортваюцца

дні Купалавых юбіляў — публікацыя першага верша, выданне першае кнігі, пастаноўка першага спектакля, атрыманне першае ўзнагароды... Першыя знаёмствы, сустрэчы, ростані. Першае каханне і расчараванне. Першае ўсведамленне свае ролі, свайго месца ў гісторыі Краіны. Першыя памылкі і першыя штуршок Вечнасці — горда-гаркотнае разуменне, што нічога не знікае ў нябыт, што ўсе ўчынкі і задумы занатаваныя памяццю Зямлі, памяццю ўсясвету. У Доме Паэта паўтараюцца падзеі ягонага жыцця — цяпер ужо для нашчадкаў-спажывальнікаў душэўнае цёпліні і багацця, што струменяць з твораў Купалы, што мацавалі яго чалавечы лёс.

Адсюль крыляюць у бязмежнасць новыя паэтычныя зоркі, раскалыханыя на ўраганных хвалях Купалавых радкоў. Адсюль бяруць пачатак паўнаводныя рэкі паэтычных святай, маладзёжных злётай, дзён музея Купалы ў вёсках, у школах, гімназіях, універсітэтах. Тут, у маленькай паэтычна-прычашчальнай зале гамоняць і паўшэптава-заклінальна раздумваюць пра сэнс быцця непайторныя вечарыны: “Лаўрэаты прэміі імя Янкі Купалы”, “З песняю Купалы”, “Купала і тэатр”. Тут час ад часу ачышчальна плачуць празрыстыя свечкі на замучаных, катаваных Творцах Радзімы — Ларысе Геніюш, Уладзіміру Дубоўку, Уладзіміру Жылку, зорнай плеядзе “Маладняка”. Да парогу Купалава Дому прыходзяць сённяшнія сейбіты Духу Генадзь Бураўкін, Ніл Гілевіч, Вольга Іпатава, Рыгор Барадулін, Валянціна Коўтун, Раіса Баравікова, Сяргей Законнікаў, Уладзімір Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Сяргей Грахоўскі, Алесь Разанаў, Мікола Аўрамчык. З парога Купалава Дому бярэ ў вышу разбег Міжнародны фонд Янкі

Купалы, які распачаў цыкл вечарынаў-сустрэчаў “З Купалам у сэрцы”, выйшаў на ўсясветныя абсягі з імем і вершам Купалы, зрабіўся інтэлектуальным апірышчам традыцыйных купалаўскіх навукowych канферэнцыяў, на якія запрашаюцца даследчыкі-беларусазнаўцы з розных краінаў свету.

Пад сонечным дахам Купалава Дому сабрана ў адну непарыўную сям’ю каля 800 твораў выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, што “запомнілі” Паэта яшчэ жывым (партрэты Купалы Дз.Полазава, Я.Кругера, замалёўка з натуры А.Бразэра, накіды К.Елісеева), альбо напісаныя на сюжэты Купалавых твораў ці прысвечаныя самому Творцу. Пад ахоўным дахам Дому — галерэя мастацкіх работаў, жывапісных, графічных, скульптурных, дрэваразьбярных, якія ўзнаўляюць, па-філасофску асэнсоўваюць Шлях Прарока, адоранага пакутай і шчасцем прадбачання, адмыкаюць містычнымі ключамі інтуіцыі Божэе таемства, дзе нараджаюцца вобразы і героі, ідэі і матывы твораў непаўторнага і непадробнага Купалы — Паэта, філосафа, драматурга, публіцыста, перакладчыка. Пэўна, гэтая вечная непазнанасць Купалы вабіць да сябе мастакоў іншага кірунку і выяўлення: кампазітараў,певакоў, рэжысёраў, актораў, тележурналістаў. У Доме-музеі зычліва прытуліліся наваяныя жыццём і творчасцю Купалы работы жывапісцаў І.Ахрэмчыка, А.Волкава. М.Савіцкага, П.Сергіевіча, А.Марачкіна, У.Тоўсціка, В.Цвіркі, графікаў В.Александровіча, М. і У.Басалыгаў, А.Кашкурэвіча, Я.Куліка, М.Купавы, Г.Паплаўскага, Я.Раманоўскага, В. і Я.Ціхановічаў, В.Шаранговіча, скульптараў З.Азгура, А.Анікейчыка, А.Бембеля, А.Глебава, У.Летуна ды іншых, хто

*Адкрыцце філіяла музея Янкі Купалы “Акопы”.
29 жніўня 1992.*

Ларыса Геніюш

Верны будзь слову,
якім Купала,
прарок народны,
сэрцы ўзварушыў.
Верны будзь слову,

якое ўпала
з матчыных вуснаў,
як з неба,
ў душу.

*Анатоль Эжаў “Зварот да
Купалы”*

Прыйдзі, пясняр, к нам
на Купалле,
Прыйдзі, паглянь на нас
і час.

А ці такімі сэння сталі,
Якімі марыў бачыць нас?

Прыйдзі, паглянь на нашы
кніжкі
І нам па шчырасці скажы:

Ці так, пясняр, мы сэння
пішам,
Ці ўсё, што пішам, будзе
жыць?

Прыйдзі, пясняр,
на момант нейкі,
Прыйдзі, агледзь хоць нейкі
год?

Ці ўсе жывём трывогай
веку,
Ці ўсе мы дбаем пра народ?

дакранаецца да Купалы тонкай душой у творчым супольніцтве. З Дома-музея бяруць пачатак Купалавыя песні, спектаклі, дакументальныя і публіцыстычныя фільмы пра Генія крывіцкае зямлі. З гэтага светлавокага Дому вышэе да Бога незамглёнае летамі шчымліва-ўзнёслае абуджальнае Слова.

Ад вясковай гасподы ў Вязынцы, дзе ў ноч на Купалле — 7 ліпеня 1882 г. — нарадзіўся Паэт, дзе ўдыхнуў першы глыток настоенага на верасе наветра, бальшак імкне да Акапаў — творчае калыскі класіка, а затым паварочвае да Ляўкоў, дзе на Дняпроўскай строме задуменна складаў Самога Сябе надламаны рэпрэсіўнымі трыццатымі Грамадзянін свае супярэчнае Дзяржавы.

Вязынка ажыўляе не толькі першыя Ясевы крокі па ўтравелым дзядзінцы, але трывожна нагадвае, што менавіта ад яе, ад кропкі з'яўлення ў свет, распачнецца блуканне Паэтавай сям'і па разбураных гнёздах, пачнецца беспрытульства чужынае душы — чужынкі сярод сваіх, крэўных людзей. Вязынка першаю варожыць на добры шлях, на духоўны паратунак ад разбурэння найважнага гнязда — крохкае планеты Зямля. Таму этнаграфічная экспазіцыя, што разгортваецца ўлетку ў свіране, сціпла “прысаджаным” сярод вячыстых дрэваў, жыццясцвярджальна даводзіць-пераконвае: мы ўсе — зоркі сусветныя, пасланыя любіць і ствараць вакол сябе ды ў сабе Гармонію, мы ўсе — жывыя клеткі Космасу, што памятаюць вялікую Існасць Вечнасці, а Паэт — найтонкая ніціна лучнасці Краіны і Ўсясвету, учора і заўтра, прыроды і чалавека.

У Вязынцы бруіць прачысты ручай Пачатку. Каб у лысагорскіх Акапах, куды карцела Паэту вярнуцца і з

Менску, і з Вільні, і з Санкт-Пецярбурга з выспеленым пачуццём творчае прагі, узмацнела і расшчадрэла неадольная плынь паўнаводнае ўпэўненае паэтычнае ракі. Каб у Акопах выбухнуў суквеццем вершаў, паэмаў, драмаў, перакладаў незвычайны, невызначальны Купалаў талент. Пісалася тут гэтак, нібыта сам Пан Бог вадзіў думкаю і рукой! Нябачаны, нячуты ніколі цуд — па дзвесце, а то і па трыста радкоў у дзень. Вершаваная вышыванка, карункі паэмаў, драматычныя сутыкненні — усё клалася ў тканку несмяротнае літаратуры. Тут пабачылі свет камедыі “Тутэйшыя” і “Паўлінка”, вадэвіль “Прымакі”, драма “Раскіданае гняздо”, паэмы “Бандароўна”, “Магіла льва”, “Яна і я”, незавершаная “Гарыслава”, вершаваны пераклад “Слова аб палку Ігаравым”, гожаы каралі вершаў — больш за 80 твораў з пазнакаю “Акопы”. Празытае, перажытае, можа, найвышшае сягненне самотнае душы, найвольнае дыханне яшчэ не растружчанай, цэльнай думкі, памкнёнай да небакраю дасканаласці.

На лецішчы ў Ляўках, выштукаваным радзімнымі майстрамі, як залаты хорам, падараваным Народнаму паэту Беларусі дзяржаваю, якая ведала драпежныя подступы таптання-запалохвання і падзячнага ўзвышэння залежнага, прыніжанага, але не скаронага таленту, Янка Купала нанова ляпіў сябе-Асобу і свой Шлях. А Шлях, вядома, не ўквечаны перамогамі. Шлях, прагорклы слязінаю і даўкім дакорам самому сабе — неадменны шлях пакутніка.

...Прыпынялася жыццёвая хада Прарока і ў Пячышчах, бліз Казані, — станішчы ў час эвакуацыі, дзе прагавіта, неспатольна лавіліся весткі пра запалоненую Радзіму, дзе быў зразуметы асабісты

жахлівы палон у астрозе сістэмы, што ўладарыла над
лёсамі, душамі і шляхамі.

Цяпер у Доме-музеі Янкі Купалы і ва ўсіх яго
філіялах — у дзіцячай Вязынцы, мыслярскіх Акопах,
одумных Ляўках, выпадкова-збярожных Пячышчах —
заселеная самая непадкупная, самая нязломная, самая
сутная з'ява ў касмічным бязмежжы — Паэзія. Заселеная
жывая трапяткая нейміручая Прысутнасць Паэта,
Прарока, Чалавека, Сына спакутаванага белага Краю,
што плыве ад вытоку да вусця па рацэ Вечнасці,
прасветла верачы ў Праведнасць і Лад, у анёльскае
крыло Творчасці, якая заўжды ратавала, засланыла і
давала моцы ЖЫЦЬ. Жыць, каб надзейна свяцілі вокны
Паэтавага Дому сучаснікам, наступнікам і павяртыным
да нас літасціва Дзядам. Жыць, каб ад мудрага Купалы
ісці да Купалы вечнага, які дасылае нам з Нябёсаў новых
Творцаў Беларускае Годнае Гордае Долі...

Антаніна Хатэнка

3 КУПАЛАМ У СЭРЦЫ

Словы Сяргея Папара.
Музыка Міколы Яцкова.

Мы жывём на зямлі,
Дзе малітвы крыло
Да купальскай крыніцы з надзеяй прыпала.
Нас наведар Купала - святло ажыло:
Прамяністаму Слову маліўся Купала.

Прыпеў:
Прытулак любові-
Купалаўскі дом.
3 Купалам у сэрцы,
3 Купалам у сэрцы жывём.

Нашай нівы вязьмо
На зажынкі заве.
Вольны вецер напеў вольных песняў нямала.
І хто быў на зямлі, і хто сёння жыве, -
На Купалу глядзіць. Нас вітае Купала.

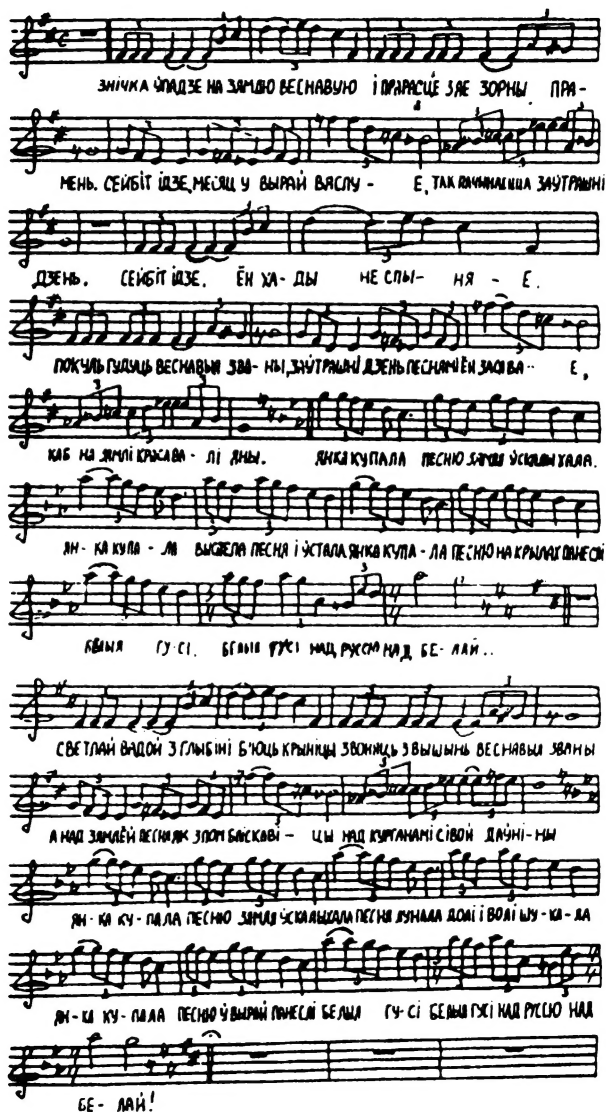
Прыпеў.

Мы Айчыны сыны,
Мы сябры, грамада.
Свой пачэсны пасада зноў любоў адшукала.
Хай жыве Беларусь - як агонь, як вада!
У адвечнай хадзе Беларусь і Купала.

Прыпеў.

Янка Купала.

Словы У.Някляева. Музыка У.Будніка

ЗНІЧКА УПАДЗЕ НА ЗАМШО ВЕСНАВУЮ І ПРАРАСЦЕ ЗАЕ ЗОРНЫ ПРА -
МЕНЬ СЕІБІТ ІДЗЕ МЕСІЦ У ВЫРАЙ ВАСЛУ - Е, ТАК РАЧЫНАЦІЛА ЗАУТРАЧІНІ
ДЗЕНЬ. СЕІБІТ ІДЗЕ. ЁН ХА- ДЫ НЕ СПЫ- НЯ - Е.
ПОКУЛЬ ГІДЗІЦЬ ВЕСНАВЫ ЗВА- НЫ ЗАУТРАЧІНІ ДЗЕНЬ ПЕСНАЧІЁН ЗАКОНА... Е,
КАБ НА ЗІМІ КРАСАВА - ЛІ ДНЫ. ЯНКА КУПАЛА ПЕСНЮ ЗАПІСЬ УСКЛАНЫЛА.
ЯН- КА КУЛА - ЯН ВЫСЦЕЛА ПЕСНЯ І УСТАЛА ЯНКА КУЛА - ЛА ПЕСНЮ НА КРЫЖАХ ПІСНІ
БЫЛА ГУ- СІ. БЕЛЫХ ГУСІ НАД РУСЛО НАД БЕ- ЛАЙ..
СВЕТЛАЙ ВАДОЙ У ГЛІБІНІ Б'ЮЦЬ КРЫНІЦЫ ЗВОНІЦЬ З ВЯШЫНЬ ВЕСНАВЫ ЗВАНЫ
А НАД ЗАПЕДІ ПЕСНЯ ДЖАК УПЛОТ БЫСКОВІ - ЦЫ НАД КУПАНАМІ СІВОЙ ДАЧІН- НЫ
ЯН- КА КУ- ПАЛА ПЕСНЮ ЗАПІСЬ УСКЛАНЫЛА ПЕСНЮ ЛУНАЛА ДОМІ І ВОЛІ ШУ- КА- ЛА
ЯН- КА КУ- ПАЛА ПЕСНЮ У ВЫРАЙ ПІВЕСІЛІ БЕЛЫ ГУ- СІ БЕЛЫ ГУСІ НАД РУСЛО НАД
БЕ- ЛАЙ!

**АДРАСЫ ДЗЯРЖАЎНАГА ЛІТАРАТУРНАГА МУЗЕЯ ЯНКІ КУПАЛЫ
І ЯГО ФІЛІЯЛАЎ**

Музей і філіялы працуюць з 10 да 17 гадзін.

г.МІНСК вул. Янкі Купалы, д. 4: тэл. 227 - 78 - 66 (выхадны — пятніца)

Купалаўскі мемарыяльны запаведнік **“ВЯЗЫНКА”**

Мінская вобласць, Маладзечанскі раён: тэл. (8 - 273) 94- 552

з Мінска тэл. 294-08-40

Філіял музея Янкі Купалы **“АКОПЫ”**

Мінская вобласць, Лагойскі раён, вёска Харужаны:

тэл. (8 - 247) 54 - 419

Купалаўскі мемарыяльны запаведнік **“ЛЯЎКІ”**

Віцебская вобласць, Аршанскі раён: тэл. (8 - 02161) 98 - 746

(у філіялах выхадны — панядзелак)

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы.

«Святло Купалава Дому»

на беларускай мове

Складальнік — Дзюкюнас Ж. К.

Аўтары тэкстаў — Рагойша В. П.

Хатэнка А. Я.

Каляровыя фатаграфіі — Цэхановіч А. Ч.

У буклетзе выкарыстаны здымкі з фондаў Літаратурнага музея Янкі Купалы.

На першай старонке вкладки Літаграфія

Р. Сітніца. К лепшай долі з вялікай надзеяй.

пои не адвѣт,
и не адвѣт. Е
и кате реди мѣ-
евои пригон и зде,
и тѣмъ ии,
и тѣмъ рече.

и не женою,
сы Баром,
запад

анал
12 парок.

Прарок.

чиїмсь вечір під у ворон
 , плачом пої, як дзвінчине;
 'ярої зубами впрало ї кони,
 їм вало ї моє прикраї.

не знаємо границь;
хистаються на услоб;
~~ми б'ю тільки із~~
~~в лавній душі~~ з границь;
і праїзу святи алов.

Вуши - ввснутая н

Dynamometer i igennemgaaen

[illegible]

Мои прекрасные мамини и мои друзья
 Счастья и здоровья!
 Мои чудесные мои друзья -
 Вы и Дядя и все родня!

Хорошо зная, а что не прощаю,
 Пусть же агрономы,
 Агрономы - агрономы
 Вспомните майганы.

На изглаголава' пучина з еѣ спашајуће
Куду јасни на веома лева
~~А абелинине се зана забораћен~~
У а нег ~~запаз~~ ^{ведај у пош и ги} ~~на забораћен~~ у мек,
У мие мекога асичено на нго.

« ну так же; а блуждающие 5 морей
пошли мы над изуродованной почвой»

успешно направи и до

~~more tempo. prob. yr in yr~~
can illustrate how much more

mes. Hs. ligatures grises

вдмоли крилами своїми

наименование: Лагерь № 1, м. Суховая.

...и въ ^{своемъ} вѣнцѣ и вѣнцѣ.

~~My name~~ ~~not paper~~ number deni

~~Генералъ гори нахъ чей
сбледи прѣдъ раба зами. рани
въ раба снѣ мѣстѣмъ нѣмъ.~~

[illegible]

~~It is not necessary to know~~

~~April 20 1900~~

100

6. *Кратчайший путь*
из точки A в точку B и обратно

вс. автономии и мирот.

...О так! Я. променяю!..

Річка у верхній частині

Власть и звание чужака.

У нас царамі царь мартин

Мне багакангирнаи "цэна"

Ag rogumet mif a ag berym

У гдѣ-же и въ 1897-омъ году года

Дне 243420